

Nader Onderzoek naar de Das (*Meles meles*) Elburgseweg 16, Wenum-Wiesel

In opdracht van mevr. E. Strijker

Colofon:

Nader onderzoek naar de Das
(Meles meles), uitgevoerd door
MIECON B.V. in opdracht van
mevr. E. Strijker

Foto voorzijde:
Robert Hoffman, www.unsplash.com

Contactgegevens MIECON

John Lennonstraat 32
6663 GP Nijmegen Lent
06-14425695
info@miecon.nl

Auteur

Dr. F.J.A. Kuenen, MIECON BV

Documentinformatie

Versie: 1
Status: definitief
Aantal pagina's: 14

13 maart 2019

Inhoudsopgave

1. Aanleiding.....	5
2. Das (<i>Meles meles</i>).....	5
<i>Beschrijving</i>	5
<i>Leefwijze</i>	5
<i>Voedselaanbod</i>	6
<i>Habitat</i>	6
3. Het onderzoek.....	7
4. Resultaten.....	9
4.1. Das.....	9
4.2. Ree.....	11
4.3. Vos.....	12
4.4. Overige waarnemingen.....	12
5. Conclusie.....	13
6. Aanbevelingen/mitigerende maatregelen.....	13
6.1. Verlichting.....	13
6.2. Varkens.....	13
6.3. Voedselaanbod.....	13
7. Geraadpleegde bronnen.....	14

1. Aanleiding

Aan de Elburgerweg 16 te Wenum-Wiesel is een perceel met een verouderde woning gelegen. De eigenaar is voornemens de oude woning te vervangen voor een moderne nieuwbouwwoning. De nieuwe woning is gepland op een grasperceel dat nu in gebruik is als tuin. Wanneer de nieuwe woning in gebruik wordt genomen, dan zal de verouderde woning worden gesloopt. In het voortraject is een quickscan uitgevoerd waarbij wordt onderzocht of er beschermde soorten planten en dieren in het plangebied aanwezig kunnen zijn. Daaruit is al naar voren gekomen dat er geen beschermde diersoorten voorkomen op de bouwlocatie. Het plangebied maakt echter een klein deel uit van een groter perceel. Binnen het perceel ligt een dassenburcht. Om te onderzoeken of dassen gebruik maken van het plangebied of verstoord kunnen worden door werkzaamheden binnen het plangebied is voorliggend nader onderzoek uitgevoerd.

2. Das (*Meles meles*)

Onderstaande beschrijving is afkomstig uit “Kennisdocument Das” van juli 2017.

Beschrijving

De das is een zoogdier met een relatief kleine kop, een dikke korte nek, een lang wigvormig lijf en een korte staart. Hij heeft krachtige poten en lange nagels. De witte kop van de das heeft twee zwarte strepen. De haren op zijn rug zijn vrijwel volledig wit tot licht wit-geel, met een zwart stukje onder de top. Daardoor lijkt de das van een afstand grijs. De haren van de poten en de buik zijn zwart. De vacht bestaat uit een dubbele laag. De onderste laag bestaat uit donshaar en de bovenste laag uit stugge rechte haren op de rug van tot 10 centimeter lang.

De das is 70 tot 90 centimeter lang en circa 30 centimeter hoog. Het mannetje is meestal groter en zwaarder dan het vrouwtje. Het gewicht ligt tussen de 6,5 en 22 kilo en is afhankelijk van onder andere de leeftijd, het geslacht, de kwaliteit van het leefgebied en de tijd van het jaar. In het najaar is hij zwaarder dan in het voorjaar. De das kan de leeftijd van 15 jaar bereiken.

Leefwijze

De das is een sociaal dier dat in familiegroepen leeft en zijn leefomgeving volgens vaste gewoonten gebruikt. Een familiegroep dassen wordt ook wel een dassenclan genoemd ofwel kortweg ‘clan’. Dassen zijn erg gehecht aan hun burcht. Zij kunnen van generatie op generatie dezelfde burchten en wissels gebruiken. Er zijn eeuwenoude burchten bekend.

Dassen zijn territoriaal. Dassen leven in een clan van twee tot twaalf dieren die bestaat uit volwassen dieren, jongen en jaarlingen. In Nederland bestaat een clan uit gemiddeld vier dieren, maar er zijn ook clans van ongeveer

twintig dieren bekend. Het aantal dieren binnen een territorium is afhankelijk van het voedselaanbod. Bij voedseltekort zullen er minder jongen geboren worden. Er is één dominant mannetje en één dominant vrouwtje in de clan. De dassen van een clan hebben een sterke, sociale band met elkaar. De clanleden hebben een gemeenschappelijke lichaamsgeur. Indringers worden daardoor snel herkend.

Dassen gebruiken binnen het territorium vaak vaste paden ('wissels') die, net als de burchten, eeuwenoud kunnen zijn. De wissels nemen de gemeenschappelijke lichaamsgeur aan en worden plaatselijk ook wel gemarkeerd met de geur uit de anaalklieren. De grenzen van het territorium worden soms gemarkeerd met latrines. Dat gebeurt voornamelijk in gebieden die intensief door dassen zijn bevolkt, maar veel minder in de grote delen waar de populatiedichtheid laag is. Tussen deze latrines kunnen zich ook wissels bevinden.

Dassen gebruiken hun reuk- en gehoorvermogen meer dan hun zichtvermogen. Dassen kennen hun territorium dan ook op basis van geuren. In een gebied zonder herkenbare geuren, zoals de eigen lichaamsgeur raken ze gedesoriënteerd. Daarom is er gewenning nodig als dassen in een leeg gebied worden uitgezet.

De das is vaak de toppredator van het landschapstype waarin hij verblijft. Dassen hebben in Nederland geen natuurlijke vijanden meer. In Nederland was hun oorspronkelijke natuurlijke vijand de wolf. De belangrijkste doodsoorzaak van dassen zijn aanrijdingen met voertuigen. Ook sterfte door verdrinking, vergiftiging of stroperij komt voor.

Voedselaanbod

Regenwormen vormen het grootste deel van het voedsel van de das (stapelvoedsel). Daarnaast eten dassen bosvruchten, valfruit, noten, eikels, granen (vooral maïs en tarwe), paddenstoelen, jonge knaagdieren, egels, slakken en insecten (zoals kevers en wespen- en hommelsbroed) en de larven van langpootmuggen (emelten) en kevers (engerlingen). Het voedselaanbod is vooral op bemeste grasweiden (regenwormen) en in maïsakkers (maïskolven) van het agrarische gebied te vinden. In meer natuurlijke landschappen moeten dassen meer inspanning leveren om voldoende voedsel te vinden. Er is daar minder eetbare biomassa te vinden en de plekken waar voedsel te vinden liggen meer verspreid. Oude en structuurrijke eikenbossen bevatten wel jaarrond een hoger en gevarieerd aanbod aan voedsel en zijn dus ook belangrijke foerageergebieden.

Habitat

De das leeft in gebieden die bestaan uit een combinatie van diverse biotooptypen. Vaak zijn dit zowel hooggelegen als laaggelegen gronden die op korte afstand van elkaar liggen, in meestal kleinschalige akker- en weidelandschappen met voldoende bosjes, houtwallen, singels en heggen.

Die kunnen als beschutting en geleiding dienen. Belangrijke kenmerken van dassenhabitat zijn:

- aanwezigheid van een groot voedselaanbod
- voor de burchten een bodem die goed vergraafbaar is en die het regenwater snel kan afvoeren
- aanwezigheid van voldoende dekking rond de burchten en de migratieroutes
- weinig verstoring.

De grootte van een territorium is afhankelijk van het voedselaanbod en dus van de kwaliteit van het leefgebied. De grootte varieert van 30 tot 150 hectare in optimaal gebied, en van 150 tot 600 hectare in marginaal gebied. Het foerageergebied ligt tot ongeveer 1,5 tot 12 kilometer van de burcht. Er moet voldoende foerageergebied liggen binnen 500 meter tot enkele kilometers. Belangrijke onderdelen zijn dan gebieden waar het hele jaar eten te vinden is, zoals bemeste graslanden met gras korter dan 5 centimeter. In zulke graslanden kan de das op gemakkelijke wijze veel wormen vinden. Soms keren dassen koeienvlaaien om, om kleinere regenwormen, mestkevers en dergelijke te vinden. Ook in oude en structuurrijke eikenbossen en bosjes kan hij het hele jaar voldoende en een gevarieerd aanbod aanvoedsel vinden. Er zijn ook onderdelen, zoals (maïs)akkers, hoogstamboomgaarden en ruigten, die in een bepaald deel van het jaar geschikt zijn om voedsel in te zoeken. Deze onderdelen zijn van belang voor het opbouwen van een vetlaag om de winterperiode mee door te komen.

3. Het onderzoek

Dassen zijn nachtdieren en van nature vrij schuw. Dat maakt het een moeilijke soort om onderzoek voor uit te voeren. Het onderzoek is uitgevoerd met inzet van cameravallen.

Gedurende de periode januari - half maart zijn er vijf cameravallen op strategische plaatsen opgehangen. De camera's maken gebruik van infrarood licht om ook in de nacht te filmen. Activering van de camera's gebeurt door beweging. De camera's nemen daarbij al een beweging weer voordat deze in het schootsveld van de camera komt. Op onderstaande figuren staan twee weergaves van de locaties van de camera's op een luchtfoto van het plangebied. De eerste afbeelding betreft de opstelling zoals die in het begin is gehanteerd. De tweede afbeelding geeft een herziening van de plaatsing van de camera's weer. Camera 2 is naar het te bebouwen plangebied verplaatst. Camera 3 is lager bij de grond geplaatst. Camera 1 is lager geplaatst en meer op de bosrand gericht. Overige camerastandplaatsen zijn niet gewijzigd.

Figuur 1: eerste opstelling van camera's.

Figuur 2: tweede opstelling van camera's. Camera 2 is verplaatst naar het plangebied om daar meer informatie in te winnen.

4. Resultaten

Ronde 1: de camera's zijn op 18 januari 2019 voor het eerst ingeschakeld. Op 21 januari is de eerste ronde beëindigd. In deze periode is geen enkele camera geactiveerd. Na het uitschakelen zijn de camera's ter gewenning blijven hangen.

Ronde 2: de tweede ronde startte op 7 februari. De camera's zijn tot 13 februari actief geweest. Meerdere camera's zijn in deze periode geactiveerd door dieren.

Ronde 3: op 13 februari zijn de geheugenkaartjes gewisseld en waar nodig batterijen verwisseld.

Ronde 4: Op 7 maart zijn voor het laatst de camera's nagekeken en ook meteen verwijderd.

4.1. Das

De das is op meerdere momenten waargenomen op het perceel. Alle keren betrof het waarnemingen in de directe nabijheid van een burcht/vluchtpijp. Aan de oostzijde van het perceel is een das waargenomen die zich telkens in zuidelijke richting begaf, veelal rond dezelfde tijd. Omdat de das geen enkele keer de andere kant op is gelopen wijst dit op een wissel die de dassen gebruiken om door hun territorium te lopen. Het is bekend dat dassen bekende wissels in gebruik blijven houden en dat de dieren elke dag ongeveer dezelfde ronde afleggen.

Dit blijkt ook uit informatie van omwonenden. Op vaste tijden worden dassen gesignaleerd in de omgeving van het plangebied. Omdat de waarnemingen telkens rond dezelfde tijden worden gedaan wijst dit op een wissel die de dassen volgen om zich door hun territorium te verplaatsen. Het territorium strekt zich dus uit tot ver buiten het bosperceel.

De meeste activiteit van dassen is in de noordwestelijke hoek van het bosperceel. Alle waarnemingen van dassen zijn samengevat in figuur 1.

Op geen enkel moment zijn meerdere dassen tegelijkertijd waargenomen. Het kan dus om een enkel exemplaar gaan.

Figuur 3: voorbeeld van dassenwaarneming op locatie 5.

Figuur 4: locaties met activiteit van dassen.

Ten tijde van het onderzoek was er sprake van een bosbeheer met inzet van varkens. Varkens woelen de bosbodem sterk om en voorkomen daarmee in eerste instantie kieming van planten in de ondergroei. Na vertrek van de varkens naar een ander deel, ontstaat kan een hogere biodiversiteit worden bereikt.

Het betreft hierbij een vorm van begrazing waarbij telkens een ander deel van het bos beschikbaar wordt gesteld aan de varkens. De dassen hier geen

last van. De dassenburcht ligt buiten de omheining van de varkens.

4.2. Ree

Reeën zijn in de eerste ronden slechts eenmaal waargenomen. Daarna is camera 2 verplaatst naar het grasperceel en is camera 1 verhangen en meer op de bosrand gericht. Tevens zijn in de tussentijd de varkens naar een ander perceel verplaatst. Nadat de camera's zijn verplaatst, zijn op 8 verschillende momenten reeën waargenomen op het grasveld of er vlak bij.

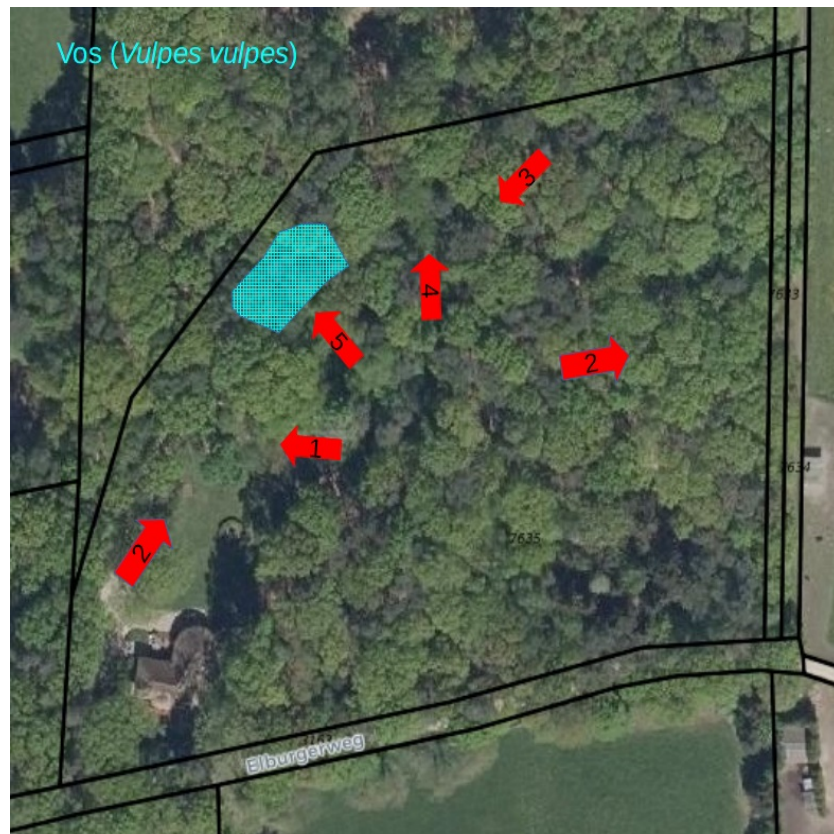
Figuur 5: voorbeeld van reeënwaarneming grasveld.

Figuur 6: locaties met activiteit van reeën.

4.3. Vos

Tijdens de laatste ronde zijn geen dassen meer waargenomen maar wel twee vossen. Dassen en vossen kunnen samen gebruik maken van 1 burcht, ook tegelijkertijd. Het is dus niet per definitie zo dat de vossen de dassen hebben verjaagd.

4.4. Overige waarnemingen

Naast de beschreven waarnemingen van dassen, vossen en reeën zijn er nog meer dieren waargenomen. Dit betreft bosuil, een vleermuisensoort, bosmuizen, haas, pimpelmees, koolmees, merel, houtduif.

5. Conclusie

Uit de resultaten blijkt dat het plangebied niet in gebruik is door dassen. Dassen houden zich alleen op in het bosperceel. Ondanks regelmatige aanwezigheid van mensen lijkt het er niet op dat de dassen gestoord worden in hun dagelijkse routine. Er zijn geen effecten te verwachten op de dassen mits de verstoringgraad in het bos niet hoger wordt. Hiervoor is een aantal aanbevelingen/mitigerende maatregelen opgenomen.

6. Aanbevelingen/mitigerende maatregelen

6.1. Verlichting

Tijdens de bouw is het niet toegestaan om bouwverlichting op de bosrand aan de kant van het leefgebied van de dassen te schijnen. Alle verlichting moet enkel op de werklocatie zijn gericht en moet ook niet onnodig blijven branden.

Ter verdere voorkoming van enige invloed op de dassenburcht wordt de bosrand tijdens de bouwwerkzaamheden met bouwhekken afgeschermd die zijn voorzien van een lichtdicht doek.

6.2. Varkens

De inzet van varkens als bosbeheer heeft zeker voordelen voor het bos. Het zorgt voor een natuurlijke verjonging van het bos en kan leiden tot een hogere biodiversiteit.

Wat een groot voordeel van de varkens kan zijn voor de dassen is dat ze verstoring door aanwezigheid van mensen kunnen maskeren. Dassen zijn namelijk gevoelig voor de geur van mensen. Door de varkens zijn mensen moeilijker te ruiken. Ook bij het omwoelen van de bosbodem komen maskerende geuren vrij.

6.3. Voedselaanbod

De dassen halen een deel van hun voedsel uit het bosperceel maar ongetwijfeld lopen de dassen ook buiten de omheining op de omliggende agrarische gronden rond op zoek naar eten. De initiatiefnemer heeft een groencompensatie-opgave. Door inheemse bomen en struiken te planten, worden de foerageermogelijkheden binnen het plangebied verder vergroot.

7. Geraadpleegde bronnen

Clark, M., 2010. Badgers. Revised edition. British National History Series. Whittet Books.

Diepenbeek, A. 1999. Veldgids Diersporen. Uitgeverij KNNV, Utrecht.

Kennisdocument Das, versie 1.0 BIJ12 juli 2017

Kuenen, F.J.A., 2018. Quicksan Elburgerweg 16 Wenum-Wiesel. MIECON BV.